

Vlaams
Parlement

stuk **1564** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 19 april 2012 (2011-2012)

Gedachtewisseling

over ‘Strijd tegen armoede.
Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie’,
tweejaarlijks verslag 2010-2011
van het Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Verslag

namens de Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid
uitgebracht door mevrouw Cindy Franssen

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Tom Dehaene.

Vaste leden:

de heer Tom Dehaene, de dames Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;
mevrouw Marijke Dillen, de heren Felix Strackx, Erik Tack;
de heer Peter Gysbrechts, mevrouw Vera Van der Borght;
de dames Mia De Vits, Else De Wachter;
de dames Lies Jans, Helga Stevens;
mevrouw Ulla Werbrouck;
mevrouw Mieke Vogels.

Plaatsvervangers:

de dames Sonja Claes, Griet Coppé, Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;
de dames Gerda Van Steenberge, Linda Vissers, de heer Wim Wienen;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
mevrouw Güler Turan, de heer Bart Van Malderen;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Goedele Vermeiren;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

INHOUD

I. Uiteenzetting door de heer Henk Van Hootegem, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.....	4
1. Het recht op wonen	4
2. Toekomstperspectieven van jongeren.....	5
II. Gedachtewisseling.....	6

Op dinsdag 27 maart 2012 besprak de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid ‘Strijd tegen armoede – Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie’, tweejaarlijks verslag 2010-2011 van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Deze publicatie is terug te vinden op de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting: www.armoedebestrijding.be.

I. UITEENZETTING DOOR DE HEER HENK VAN HOOTEGEM, STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

De heer *Henk Van Hootegem* licht toe dat het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting een interfederale overheidsinstelling is, die werd opgericht door een samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de gewesten en de gemeenschappen. In dit samenwerkingsakkoord wordt armoede omschreven als een schending van mensenrechten. Het steunpunt staat in voor de evaluatie van de uitoefening van deze rechten. Met het oog daarop worden dialooggroepen georganiseerd met verenigingen waar armen het woord nemen en met andere actoren die strijden tegen armoede. De resultaten van die overlegprocessen worden opgenomen in de tweejaarlijkse verslagen die bezorgd worden aan de Interministeriële Conferentie Integratie in de Maatschappij en aan de verschillende regeringen, parlementen en hun adviesraden. De analyse en de aanbevelingen uit deze verslagen moeten bijdragen tot het politieke debat en de beleidsacties.

In dit zesde verslag zijn er twee thema's opgenomen: het recht op wonen en de toekomstperspectieven van jongeren. Inzake het recht op wonen bepaalt het federale regeerakkoord dat de huurwetgeving wordt overgeheveld naar de gewesten. Dit is een goede gelegenheid om de aandacht te vestigen op situaties waarin het recht op wonen niet wordt gerespecteerd en om aanbevelingen te formuleren voor het versterken van dit recht. Het tweede thema, de toekomstperspectieven van jongeren, gaat om de jongeren die de voorzieningen voor bijzondere jeugdzorg verlaten omstreeks de leeftijd van achttien jaar en om de jongeren in het stelsel van deeltijds leren en werken. Jongeren met een kwetsbare sociaaleconomische achtergrond zijn sterk vertegenwoordigd in beide situaties.

1. Het recht op wonen

Dit onderdeel van het verslag bestaat uit vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is een contextueel hoofdstuk over het recht op wonen. Beschikken over een woning waar men zich thuis voelt, is een noodzakelijke voorwaarde voor een menswaardig leven. Voor mensen met een laag inkomen is het echter steeds moeilijker om een betaalbare en degelijke woning te vinden. Dat blijkt uit de energie- en huurschulden, het stijgende aantal uithuiszettingen en het feit dat sommige gezinnen na een onbewoonbaarheidsverklaring hun woning moeten verlaten zonder dat ze over een alternatief beschikken. De verschillende overheden nemen op dat vlak heel wat initiatieven, onder meer de sociale verhuurkantoren en de plannen tot verhoging van het aantal sociale woningen. Er is echter meer nodig. In het verslag wordt ook de aanbeveling geformuleerd dat er inzake de ondersteuning moet worden gestreefd naar een beter evenwicht tussen eigendomsverwerving en huren. De mensen die zich de aanschaf en het onderhoud van een woning niet kunnen veroorloven, kunnen op te weinig aandacht rekenen.

Het hoofdstuk over alternatieve woonvormen belicht een aantal initiatieven om een alternatieve oplossing te zoeken voor het woonprobleem. Soms nemen de betrokkenen zelf het initiatief, soms gaat het om projecten die worden opgezet door organisaties. Er is een diversiteit van initiatieven: de solidaire woonvormen, waar mensen een woning delen, het

permanent wonen op campings, het bezetten van gebouwen, de initiatieven waarbij men meewerkt aan de bouw of renovatie van de eigen woning en de solidaire spaargroepen die mensen met een laag inkomen helpen om een eigen woning te verwerven. Er zijn echter verschillende obstakels. Bij overheden en bureaus leven er negatieve vooronderstellingen. Die komen voort uit de onbekendheid met die woonvormen en met de mensen die ze bewonen. De woonreglementeringen zijn aangepast aan de klassieke visie op wonen en zijn te weinig aangepast aan alternatieve woonvormen. De aanbevelingen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de duidelijke meerwaarde van die initiatieven. De mens is een actor van de eigen huisvesting. Er is mogelijkheid tot creativiteit en tot een positief zelfbeeld. Er is ook een belangrijke collectieve dimensie. Er is mogelijkheid tot begeleiding, zowel individueel als collectief. Het verslag formuleert verschillende aanbevelingen om het concept wonen te verruimen.

Het derde hoofdstuk gaat over een resultaatsverbintenis inzake het recht op wonen. Artikel 23 van de Grondwet voorziet in het recht op een behoorlijke huisvesting. Het gaat om een programmatorisch artikel, wat betekent dat de overheid zich engageert om dit recht geleidelijk te verwezenlijken. Ondanks alle inspanningen is het aanbod echter ontoereikend en moet men een stap verder gaan. In dit verband verwijst het verslag naar het systeem van resultaatsverbintenissen dat bestaat in Frankrijk en Schotland. Deze wetgevingen staan beschreven in het verslag. Daarin wordt het recht op wonen niet langer gezien als een verwacht gevolg van beleidsbeslissingen, maar vloeien de beleidsbeslissingen voort uit een afdwingbaar recht op wonen. Deze werkwijze kan niet alle problemen oplossen, maar heeft wel positieve effecten: de cultuur van evaluaties versterkt, er is informatieverstrekking en er zijn begeleidende instrumenten voor slecht gehuisveste personen. In Schotland hebben alle overheden een lokale strategie tegen dak- en thuisloosheid. In Frankrijk stijgt het aantal beroepen tot schadeloosstelling. Het verslag bevat echter geen kant-en-klaar systeem met resultaatsverbintenis. Daarover moet nog verder gedebatteerd worden.

2. Toekomstperspectieven van jongeren

De kwetsbaarheid van jongeren uit een instelling van de bijzondere jeugdzorg vergroot op het ogenblik dat ze de instelling verlaten. Heel wat mensen die dak- of thuisloos zijn, hebben een verleden in residentiële voorzieningen van de bijzondere jeugdzorg. Deze mensen werden herhaaldelijk geconfronteerd met breuken: bij de plaatsing, tijdens het verblijf en bij het verlaten van de instelling. Het gaat om familiale breuken, sociale breuken, breuken in de persoonlijke geschiedenis, breuken in de schoolloopbaan en breuken tussen de jeugdhulpverlening en de volwassenenhulpverlening. Jongeren in een kwetsbare positie staan er alleen voor om op zoek te gaan naar een woning en naar werk. Jongeren die het moeilijk hebben, staan er vaak al op jonge leeftijd alleen voor. Over het algemeen is de gemiddelde leeftijd waarop jongeren het huis uitgaan 26,7 jaar voor mannen en 25,4 jaar voor vrouwen. In de aanbevelingen staat continuïteit op het voorplan. Een plaatsing moet zoveel mogelijk vermeden worden. Een plaatsing is zeker geen gepast antwoord op armoede. Bij een plaatsing is het cruciaal om de band met de familie zo goed mogelijk te behouden. Misschien moeten de reglementeringen voor de oudere minderjarigen ook worden aangepast.

In het verslag wordt een hoofdstuk gewijd aan jongeren in armoede in het stelsel deeltijds leren en werken. Onderwijs en werk zijn twee belangrijke hefboomen in de strijd tegen armoede. In 2010 bedroeg de werkloosheidsgraad in Vlaanderen bij jongeren tot 24 jaar 15,6 procent, tegen 5,2 procent voor alle leeftijdsklassen. Jongeren in armoede hebben het niet gemakkelijk op de arbeidsmarkt. De oorzaken duiken al heel vroeg in het schooltraject op. Een goede studieoriëntering is belangrijk om het watervalmechanisme te voorkomen. De ouders moeten bij dit proces worden betrokken. Structurele ingrepen in het

onderwijs moeten ertoe leiden dat jongeren zich vanuit een positieve motivatie inschrijven voor deeltijds leren en werken. Binnen het deeltijds leren en werken moet men streven naar een goed evenwicht tussen algemene en beroepsgerichte vorming, ook met het oog op de burgerschapsvorming van de jongere. Van deze jongeren in een sociaaleconomisch zwakkere situatie wordt veel verwacht, bijvoorbeeld dat ze op de leeftijd van vijftien of zestien jaar al een duidelijk beroepstraject voor ogen hebben. In de aanbevelingen is er aandacht voor het belang van het werkplekleren en voor de problemen van de jongeren inzake mobiliteit. Voor een aantal jongeren is er een verplichting om over een werkplek te beschikken, wat niet altijd evident is. Deze opleiding moet een opstap zijn naar een kwalitatieve job, zodat men deze jongeren structureel uit de armoede kan houden. De sectorfondsen en de overheden moeten de certificaten voldoende valoriseren op de arbeidsmarkt. Dat is belangrijk voor de toegang tot verdere opleidingen en voor de loonbarema's.

II. GEDACHTEWISSELING

Mevrouw *Cindy Franssen* vindt het positief dat het steunpunt de verschillende regeringen vat. Het recht op een degelijke huisvesting is opgenomen in de Belgische Grondwet. Bovendien is het een belangrijk thema in de strijd tegen armoede. Vlaanderen scoort niet zo goed op het vlak van de kinderarmoede. Daarom heeft de Vlaamse Regering alle zeilen bijgezet. Sommige opmerkingen komen al vele jaren terug, onder meer het tekort aan sociale huurwoningen en de opwaardering van deeltijds onderwijs. De dominante logica, gericht op eigendomsverwerving, doorstaat de armoedetoets niet. In Vlaanderen zijn veel mensen eigenaar van hun woning. Aan de eigendomsverwerving zijn heel wat voordelen verbonden, onder meer op fiscaal vlak. Daar speelt een mattheuseffect. Er moet een beter evenwicht worden gezocht. De wettelijke instrumenten tegen leegstand en de verplichte affichering van de huurprijzen worden nog te weinig toegepast. Op dit vlak dienen de lokale besturen een belangrijke rol te spelen. Ze wil weten hoe dit kan worden afgedwongen.

Een coherente aanpak van de strijd tegen de dak- en thuisloosheid is ook opgenomen in het nieuwe federale regeerakkoord. De Interministeriële Conferentie Integratie in de Maatschappij blijft uit. Ook op Vlaams niveau kan men hiermee rekening houden. De resolutie betreffende de bestrijding van armoede bij kinderen (*Parl. St. Vl. Parl. 2010-11, nr. 1260/4*) formuleert een aantal vergelijkbare aanbevelingen. In het woon- en energiebeleid moet rekening worden gehouden met het belang van goede leefomstandigheden van kinderen. Kinderen mogen niet het slachtoffer worden van het afsluiten van nutsvoorzieningen. Bij het ontwikkelen van huisvestingsprojecten, bij buurt- en stadsontwikkeling en bij de herinrichting van openbare ruimte moet aandacht worden besteed aan de behoeften van kinderen en jongeren in kwetsbare gezinnen.

Inzake de toekomstperspectieven van jongeren is er nood aan een transversaal armoedebestrijdingsbeleid. De problemen van deze jongeren spelen zich immers af op verschillende levensdomeinen. De specifieke aanbevelingen in dit verslag zouden eigenlijk ten gronde moeten worden besproken in de ter zake bevoegde commissies. In dit verband verwijst ze ook naar de motie van aanbeveling op de maatschappelijke beleidsnota Jeugdzorg (*Parl. St. Vl. Parl. 2010-11, nr. 1190/6*), die bepaalt dat jongvolwassenen die uit de jeugdhulpverlening stromen meer mogelijkheden zouden moeten hebben om een gepaste woning te betrekken. In het kader van het actieplan maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen zou men ook werk moeten maken van de mogelijkheid van een naadloze aansluiting op de volwassenenhulpverlening. Bepaalde aanbevelingen in het rapport krijgen wellicht al een verdere uitvoering.

Een van de aanbevelingen is dat de toepassing van de bestaande wetgevingen moet worden verzekerd. De toepassing van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare

centra voor maatschappelijk welzijn zou moeten worden geharmoniseerd. De verschillen creëren onduidelijkheid voor de jonge rechthebbenden en ongelijkheid in de behandeling van hun dossier. Vooral de verschillen in de aanvullende hulpverlening zijn heel groot.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 30 september 2011 komt deels tegemoet aan de aanbeveling in het jaarverslag: de voorwaarden om zich in te schrijven in de sociale huisvesting voor ontvoogde minderjarigen uit de bijzondere jeugdzorg werden gewijzigd. De afwijking voor de jongeren die worden begeleid in de bijzondere jeugdzorg is niet langer facultatief. Er is echter geen voorrang voor jongeren die begeleid wonen. Toch beaamde minister Van den Bossche dat ook voor die groep een oplossing moet worden gezocht. Dat is echter nog niet aan de orde omdat de noodzakelijke data ontbreken. Daarom wil ze weten of het steunpunt ook aan dataverzameling doet. Zo kan het een ondersteunende rol spelen.

De hervorming van het secundair onderwijs zou er moeten toe leiden dat het onderwijs opnieuw aansluiting vindt bij alle jongeren. Deeltijdse leersystemen moeten worden gezien als een volwaardig alternatief. In de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs zou men er kunnen voor kiezen om de arbeidsmarktgerichte component te onderwijzen in een systeem van werkplekieren. Jongeren leren meer bij als ze op een werf kunnen helpen bij de bouw van een huis dan wanneer ze telkens een muurtje metsen op school. Veel sectoren zijn ook bereid om dit engagement op te nemen. De conceptnota voor nieuwe regelgeving over de hervorming van het secundair onderwijs (*Parl. St.* VI. Parl. 2011-12, nr. 1449/1) sluit daarbij aan. De drie sleutelementen voor de jongeren in het deeltijds leren en werken zijn: begeleiding, basiskennis en werkplekieren. Investeren in de relatie met de ouders is cruciaal. Men moet afkomen van de probleemgerelateerde communicatie. Leerkrachten en hulpverleners moeten beschikken over voldoende kennis over armoede. In de centra voor leerlingenbegeleiding zouden opgeleide ervaringsdeskundigen moeten worden ingeschakeld. De spreker vraagt naar de stand van zaken.

Mevrouw *Else De Wachter* is het eens met de opmerking van mevrouw Franssen dat de aanbevelingen van dit rapport ook in de andere commissies zouden moeten worden besproken.

Vandaag investeren in jongeren zal later renderen. Om jongeren op een goede manier te begeleiden, is het belangrijk dat men rekening kan houden met de historiek. Vanaf de meerderjarigheid is er echter nog weinig informatie beschikbaar. Dat geldt niet alleen voor de bijzondere jeugdzorg, maar ook voor jongeren en jongvolwassenen in armoede.

Dit verslag wil bijdragen tot het politieke debat en de politieke actie. Het is mogelijk om een aantal cruciale acties te ondernemen voor jongeren, onder meer rond huisvesting. Sociale huisvesting is een sociale maatregel ten gunste van iedereen die een huis nodig heeft. Een aantal maatregelen is aan een evaluatie toe. In dat kader merkt ze op dat een strengere aanpak van mensen die meerdere verblijven hebben de nodige ruimte kan scheppen.

Minister *Ingrid Lieten* is het eens met de opmerking in het rapport dat er maar één basisoplossing is om het recht op wonen echt te garanderen, namelijk een drastische uitbreiding van het aantal betaalbare woningen. Vlaanderen zet in op de creatie van bijkomende sociale huurwoningen. De planning loopt tot 2023. Het decreet betreffende het grond- en pandenbeleid bepaalt dat elke gemeente met een te beperkt aanbod aan sociale woningen een vast streefcijfer moet halen. Bij niet-naleving van deze bepaling kunnen er ook sancties worden getroffen. In afwachting van de realisatie van die sociale woningen is er de huurpremie van gemiddeld 200 euro. In 2011 konden 2852 mensen hierop een beroep

doen, waarvan 962 daklozen. Er komt ook een nieuwe huurpremie voor gezinnen met een heel laag inkomen die al vijf jaar of langer op de wachtlijst staan. Deze premie zal 120 euro bedragen, vermeerderd met 20 euro per kind. De rechthebbenden zullen automatisch worden aangeschreven en zullen de premie ontvangen van zodra ze een kopie van hun huurcontract hebben bezorgd.

Het is de bedoeling dak- en thuisloosheid te voorkomen. Jaarlijks moeten 12.000 mensen voor de vrederechter komen omdat ze hun huur niet kunnen betalen. Daarvan worden er 3500 uit hun huis gezet. Er zal meer aandacht worden besteed aan de nazorg voor mensen die in de psychiatrie, de gevangenis of de bijzondere jeugdzorg verbleven. Om uithuiszettingen te voorkomen heeft de Vlaamse Regering de voorbije drie jaar ook geïnvesteerd in woon- en welzijnstrajecten. Er komt ook een huurgarantiefonds. Dat fonds zal worden gespijsd door de Vlaamse overheid en door de verhuurders die een bijdrage per huurcontract kunnen storten. Dat fonds zal tijdelijk tussenkomen wanneer een huurder niet meer kan betalen en de vrederechter hem nog respijt geeft. Daardoor krijgt de huurder de nodige ademruimte om een oplossing te zoeken. De verhuurder krijgt een inkomensgarantie. In 2012 komt er ook een databank van richthuurprijzen die zowel de huurder als de verhuurder moet informeren. Het rapport formuleert ook interessante suggesties voor alternatieve woonvormen. Het is echter de vraag in welke mate men moet toelaten dat binnen die alternatieve woonvormen wordt afgeweken van de woningkwaliteitsnormen. Ook federale beleidsdomeinen zijn betrokken bij de alternatieve woonvormen. De studie over solidair wonen onderzoekt bijvoorbeeld hoe mensen in bestaansonzekerheid onder bepaalde voorwaarden toch zouden kunnen samenwonen, zonder hun uitkering als alleenstaande te verliezen. De federale overheid heeft het initiatief genomen om daarover overleg te organiseren.

In 2009 werd het actieplan maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen gelanceerd. Er worden concrete acties uitgewerkt om jongeren beter voor te bereiden op de uitstroom uit de jeugdhulpverlening. Sinds 2011 krijgen jongeren uit de bijzondere jeugdzorg ook voorrang in de sociale huisvestingsmaatschappijen. Het beleidsdomein Welzijn zal een doedag organiseren over de actieve participatie van jongeren in de hulpverlening. Jongeren uit de bijzondere jeugdbijstand zullen daarbij centraal staan. Er is ook een beleidsoverschrijdende aanpak. Er is een werkgroep opgestart om een betere afstemming te realiseren tussen het begeleid zelfstandig wonen van de bijzondere jeugdbijstand en het algemeen welzijnswerk. Er zijn ook projecten voor kwetsbare jongvolwassenen.

De hervormingsplannen voor het secundair onderwijs moeten bijdragen tot het bestrijden van het watervaleffect in het onderwijs. De onderwaardering van het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs moet worden tegengegaan. Op dit ogenblik is er weinig zicht op de schoolloopbaan van jongeren die in voorzieningen geplaatst zijn. Het kenniscentrum van het departement Onderwijs zal hierover voldoende relevante cijfers verzamelen. Er moet ook worden gewerkt aan de kloof tussen scholen en ouders in armoede. Dit vergt een multidisciplinaire aanpak. Het valoriseren van de certificaten op de arbeidsmarkt zal gerealiseerd worden binnen de Vlaamse kwalificatiestructuur zodat ook de arbeidsmarktrelevantie gegarandeerd is. Het nieuwe loopbaanakkoord voorziet ook in afspraken tussen de Vlaamse Regering, de onderwijswereld en de sociale partners om de ongekwalificeerde uitstroom zoveel mogelijk te voorkomen. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding zal deze jongeren zo snel mogelijk begeleiden. Ongeveer 1500 jongeren zullen worden toegeleid naar individuele beroepsopleidingen, stages en andere vormen van werkplekieren. Ongeveer 1000 jongeren zullen worden toegeleid naar werkervaringsprojecten, in partnerschappen met lokale besturen en vzw's. Voor de sectoren is hierbij een rol weggelegd via de sectorconvenants. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding zal werk maken van duurzaamheidstrajecten om jongeren uitzicht te bieden op een contract van langere duur.

De startbaanprojecten zijn tewerkstellingsprojecten voor jongeren zonder diploma secundair onderwijs. Daarbij kunnen jongeren maximaal drie jaar werkervaring opdoen in scholen en lokale besturen. Ondertussen kunnen ze ook bijzondere kwalificaties halen. Ze kunnen bijvoorbeeld proberen om toch nog hun diploma secundair onderwijs te halen. Dit project wordt ook gedragen door de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en door de Vlaamse minister van Onderwijs.

Tom DEHAENE,
voorzitter

Cindy FRANSSEN,
verslaggever